

Danish Yearbook of Musicology

42 • 2018

© 2018 by the authors

Danish Yearbook of Musicology · Volume 42 · 2018

Dansk Årbog for Musikforskning

Editors

Michael Fjeldsøe · fjeldsoe@hum.ku.dk

Peter Hauge · ph@kb.dk

Editorial Board

Lars Ole Bonde, *University of Aalborg*; Peter Woetmann Christoffersen, *University of Copenhagen*; Bengt Edlund, *Lund University*; Daniel M. Grimley, *University of Oxford*;

Lars Lilliestam, *Göteborg University*; Morten Michelsen, *University of Copenhagen*;

Steen Kaargaard Nielsen, *University of Aarhus*; Siegfried Oechsle, *Christian-Albrechts-Universität, Kiel*; Nils Holger Petersen, *University of Copenhagen*;

Søren Møller Sørensen, *University of Copenhagen*

Production

Hans Mathiasen

Address

c/o Department of Arts and Cultural Studies, Section of Musicology,
University of Copenhagen, Karen Blixens Vej 1, DK-2300 København S

Each volume of *Danish Yearbook of Musicology* is published continuously in sections:

- 1 · Articles
- 2 · Reviews
- 3 · Bibliography
- 4 · Reports · Editorial

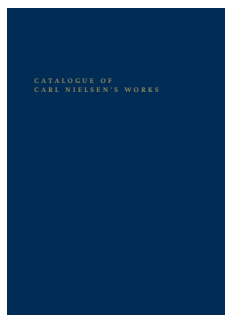
ISBN 978-87-88328-33-2 (volume 42); ISSN 2245-4969 (online edition)

Danish Yearbook of Musicology is a peer-reviewed journal published by the Danish Musicological Society on <http://www.dym.dk/>

Værkfortegnelser (Nielsen, Hartmann og Scheibe)

Review essay

Thomas Holme

Catalogue of Carl Nielsen's Works

ed. Niels Bo Foltmann, Axel Teich Geertinger, Peter Hauge,
Niels Krabbe, Bjarke Moe and Elly Bruunshuus Petersen
Danish Humanist Texts and Studies, 53

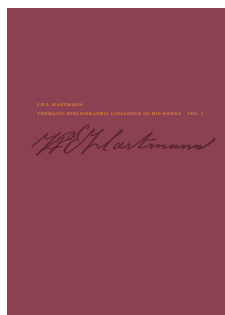
Copenhagen: The Royal Library/Museum Tusulanum Press, 2016
xiv + 605 pp., music exx.

ISBN 978-87-635-4405-4

ISSN 0105-8746

DKK 650, EUR 85

Online version at <http://www.kb.dk/dcm/cnw/navigation.xq>

J.P.E. Hartmann. Thematic-bibliographic Catalogue of his Works

ed. Inger Sørensen

Danish Humanist Texts and Studies, 56

Copenhagen: The Royal Library/Museum Tusulanum Press, 2017
2 vols., xxi + 1019 pp., music exx.

ISBN 978-87-635-4559-4

ISSN 0105-8746

DKK 810, EUR 108

Online version at <http://www.kb.dk/dcm/hartw/navigation.xq>

Johann Adolph Scheibe. A Catalogue of His Works

ed. Peter Hauge

Danish Humanist Texts and Studies, 58

Copenhagen: The Royal Library/Museum Tusulanum Press, 2017
xvii + 555 pp., music exx.

ISBN 978-87-635-4560-0

ISSN 0105-8746

DKK 480, EUR 65

Online version at <http://www.kb.dk/dcm/schw/navigation.xq>

Dansk Center for Musikudgivelse (DCM) har i 2016 og 2017 udgivet tematisk-bibliografiske værkfortegnelser over hhv. Carl Niensens (1865-1931), J.P.E. Hartmanns (1805-1900) og Johann Adolph Scheibes (1708-1776) værker, og dermed søsat de akronymer – hhv. CNW, HartW og SchW – som fremover vil blive anvendt til identifikation af komponisternes værker, og som dermed endegyldigt afløser flere tidligere eksisterende værkforkortelser. Ud over de trykte udgaver er de tre fortegnelser tilgængelige i elektronisk format og tilmed gratis.

Helt overordnet er det bogproduktioner på meget højt niveau, flot og overskueligt sat op, let læselige, osv. Nodesatsen med de mange incipits er ualmindelig skarp og meget velafbalanceret i forhold til tekstkorpuset. I det hele taget fremstår bøgernes layout, i detalje såvel som in pleno, yderst professionel, for hvilket arbejde Hans Mathiasen uforbeholdent må roses. De udarbejdede reduktioner af musik med større/stor besætning fremstår overskuelige og indbyder – som også teksten – til nærmere studium.

Der er således tale om monumentale publikationer, storslåede og imponerende udgivelser, gedigent udstyrede, milepæle i dansk musikeditions og musikvidenskabshistorie. En grøn, en rød og en blå. De er uden sammenligning de hidtil største danske værkfortegnelser, og i international henseende indtager de deres naturlige pladser i den lange række af værkfortegnelser over betydelige komponister, og dette fuldt berettiget, uanset på hvilke parametre og værdier man udmåler dem. *Laudabilis!*

Men samtidig melder sig så spørgsmålet om den fortsatte berettigelse af trykte værkfortegnelser. Og vel navnlig, når en værkfortegnelse også eksisterer i online-format, med alt hvad det medfører af søgemuligheder, links til klingende musik, facsimile-udgaver, og meget mere – og som tilfældet faktisk er med de tre værkfortegnelser, som her er under lup.

Som bekendt er mulighederne for digital publicering vokset enormt i løbet af det seneste kvarte århundrede, hvilket opslag i de to største internationale musikleksika, *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* (MGG2, 2. udgave) og *New Grove Dictionary* (NG2, 2. udg.) ganske slående understreger. Det gælder såvel Hartmut Schaefers artikel 'Thematische Verzeichnisse, Thematische Kataloge' i MGG2 (1998, publ. online 2016) som Barry S. Brooks artikel om 'Thematic catalogue' i NG2 (2001, publ. online samtidig med den trykte version). Den seneste reference i begge artikler daterer sig til 1997, dvs. før muligheden for egentlig internet-publicering blev teknisk mulig, hvorfor en sådan af forståelige grunde ikke omtales som andet end en prospektiv mulighed (at ingen af de to artikler – tilsyneladende – siden er blevet opdateret, synes så tilsvarende uforståeligt).

De begrænsninger, som dengang – såvel som i tiden forud – var gældende for en trykt værkfortegnelse, fremgår blandt af et par excerpter fra Schaefers artikel: "Es ist jedoch utopisch, von einem modernen T.[Thematische Verzeichnisse, Thematische Kataloge] zu erwarten, daß es alle Funktionen eines Compendiums für die von ihm erfaßten Werke nach einheitlichen Regeln übernehmen kann. Viel zu unterschiedlich sind bei den einzelnen Komponisten die Eigenart und der Umfang des Schaffens, die Breite

und der Vollständigkeitsgrad der Quellenüberlieferung und der Grad ihrer Erschließung sowie der Stand der Forschung. ... Es ist ... unbestritten, daß die breite Verzeichnung der Sekundärliteratur nicht von T., sondern von musikwissenschaftlichen Bibliographien und speziellen Periodika geleistet werden soll” (sp. 555-56). Med nutidens tekniske muligheder er disse begrænsninger og forbehold ikke længere relevante; (næsten) alt kan lade sig gøre.

Selv om nærværende anmeldelse primært drejer sig om de trykte udgaver af fortegnelserne, vil det give et noget ufuldstændigt billede af de samlede udgivelser, såfremt online-udgaverne ikke blev inddraget, omend blot i begrænset omfang. Og hvad angår de tre fortegnelser, viser det sig, at det bestemt ikke er uvæsentligt at klarlægge forholdet mellem de to meget forskellige typer af udgivelse.

Det er en stor fordel, at Dansk Center for Musikudgivelse (<http://www.kb.dk/da/nb/dcm/index.html>) også har varetaget arbejdet med online-udgaverne, hvis struktur, navigation og brugergrænseflade er ens. Det samme gælder søgefunktionen, som er effektiv og virker pålidelig (mere herom nedenfor). Alt i alt velfungerende og med varierende mængder af links til supplerende materialer; fx er det ganske overvældende således med nogle få klik at kunne få adgang til alle Carl Niensens værker i en state-of-the-art-nodesats.

Årsagen til, at online-udgaverne baserer sig på samme matrice, fremgår af DCMs hjemmeside: “I forbindelse med forarbejdet til en tematisk fortegnelse over Carl Niensens værker (CNW) har DCM udarbejdet et system til redigering og håndtering af musikalske metadata, baseret på XML-formatet MEI (Music Encoding Initiative). Systemet, der udvikles under titlen Metadata Editor and Repository for MEI Data (MerMEId), kan tjene som inddateringsværktøj i forbindelse med værkfortegnelser, database over værk- og kildeoplysninger i forbindelse med udarbejdelsen af kritiske nodeudgaver, samt levere output til værkfortegnelser både online og på tryk” (<http://www.kb.dk/da/nb/dcm/projekter/mermeid.html>).

Det synes således helt indlysende, at de trykte udgaver må italesætte deres respektive udformning, omfang, osv. i forhold til online-udgaverne. Men sådan forholder det sig ikke. Klarest i mælet er CNW, som indledningsvist anfører, at katalogets “main form of publication is the online edition” (s. vii) og anfører den relevante internet-adresse.

I HartW gøres opmærksom på, at kataloget er udarbejdet i databaseprogrammet MerMEId (s. vi, vii), men ikke engang online-versionens internet-adresse anføres og der henvises ikke yderligere hertil. Nogenlunde det samme gør sig gældende i SchW, hvor læseren blot henvises til “the online version which also provides links to the available digitised sources” (s. xviii), også her uden angivelse af internet-adressen eller henvisninger undervejs. Selvom det ikke nævnes eksplicit, kan tilføjes, at i hvert fald CNW-online er dynamisk, idet yderligere informationer fortsat tilføjes. Det gælder fx henvisninger til den engelske udgave af Carl Niensens breve (*Carl Nielsen. Selected Letters and Diaries*, 2018).

Selv om det er en velkendt sag, at bl.a. internet-bårne databaser sjældent er stabile over længere perioder – og med Det Kgl. Biblioteks aktuelle sammenlægning med Statsbiblioteket i Aarhus venter uden tvivl mange tekniske problemer i så henseende – så er den af DCM etablerede identiske udformning af de tre katalogers online-udgaver i sig selv en markant stabilitet, hvilket blot gør det endnu mere uforståeligt, at i hvert fald to af de tre trykte udgaver i så markant grad lukker sig om sig selv. Og dermed på en måde er med til yderligere at problematisere eksistensberettigelsen af den gamle, ærværdige trykte komponist-værkfortegnelse.

Lad med disse indledningsord, overvejende dybt anerkendende og rosende, så også være meldt ud, at de følgende redegørelser for og kommentarer til de tre fortegnelser i ret overvejende grad mere vil have karakter af kritisk stillingtagen end yderligere ros. Derudover er præsentationer af de tre komponister helt valgt fra, og det samme gælder en detaljeret stillingtagen til korrektheden af (nodesatsen af) de mange, mange incipits. Her må eksperter træde til.

J.P.E. Hartmann

J.P.E. Hartmann. Thematic-bibliographic Catalogue of His Works (HartW), udgivet af Inger Sørensen, er en mastodont-udgivelse. Godt 1000 sider med 1200 incipits, registrerende godt 500 værker af J.P.E. Hartmann, komponeret over en periode på lige knap 80 år, og med den solidest tænkelige basis i udgiverens forudgående publikationer, *Hartmann – et dansk komponistdynasti* (1999) samt *J.P.E. Hartmann og hans kreds. En komponistfamilies breve 1780-1900* (1999-2002). Det er således “den første tematisk-bibliografiske fortegnelse over Hartmanns samlede oeuvre” (s. ix), som omfatter Hartmann-numrene HartW 1-510, HartW tilføjet A, B, C eller D, ialt 57 numre, samt HartW Coll. 1-23 (samlinger).

De mange sider trykt på lækkert, tykt papir har nødvendiggjort en opdeling i to bind. Mens dette er fornuftigt, forekommer snitpunktet derimod ganske uforståeligt. Man har tilsyneladende valgt at gøre de to bind præcis lige store, hvilket afstedkommer, at den første underkategori af vokalmusikken abrupt afslutter bind 1. Dette afsnit kunne sagtens have været flyttet til bind 2, så det første bind kun havde indeholdt scene- og instrumentalmusik, og bind to udelukkende vokalmusikken. Hermed så også være sagt, at kæmpeværket i øvrigt er veldisponeret og oversigterne over indhold og nummerring (s. v, xiii) meget overskuelige. I betragtning af hele værkets statelige fremtoning er det dog ærgerligt, at der ikke engang er ofret plads til overskrifter for de relativt få underafsnit. Overgangen fra afsnittet om opera til det følgende om ballet – og overgangen herfra til skuespilmusikken, osv. – fremgår således kun af sidehovedets mikroskrift. Hvorfor nu det?

Nærmest i kontrast til alt det voluminøse står en ualmindelig kort indledning, som oplister tidligere oversigter over Hartmanns produktion, lapidarisk skitserer kilde-forholdene (stort set alt relevant materiale befinder sig i dag på Det Kgl. Bibliotek) samt meddeler de

nødvendige forklaringer vedrørende nummerering, titler og strukturen i de enkelte poster. Det kan gøres så kort, men hvorfor ikke benytte lejligheden – denne enestående – til fx en kort præsentation af Hartmann samt uddybning af flere af de enkelte elementer?

I serieredaktørens forord nævnes det, at “fra 2002 påbegyndtes en praktisk-videnskabelig monumentudgave over et udvalg af hans [Hartmanns] værker” (s. vi), men bortset herfra henvises kun helt overfladisk til denne Hartmann-udgave, som opererer med JPEW-numre. Investerer man selv lidt benarbejde, kan det konstateres, at udgaven indtil videre omfatter Symfoni nr. 1 (opus 17, JPEW I/1; 2002), Symfoni nr. 2 (opus 48, JPEW I/2; 2003), operaen *Liden Kirsten* (opus 44, JPEW IV/1; 2005), *Vølvens Spaadom* (opus 71, JPEW V/1; 2006), *Et Folkesagn* (JPEW IV/2b; 2009) samt Klaverværker (JPEW III/1-2; 2012). Inger Sørensen burde have ladet et par ord falde om udgaven, og da navnlig, når hun anfører, at “[K]ildebeskrivelsernes omfang [i HartW] afspejler, at der ikke eksisterer en samlet praktisk-videnskabelig udgave af Hartmanns værker, hvor disse findes i udførlig form, men udelukkende en selektiv udgave” (s. xi). Med ‘omfang’ må Sørensen mene kildebeskrivelsernes store – i visse tilfælde meget store – omfang. I den forbindelse ville det tilsvarende have været relevant med en kommentar vedrørende forholdet mellem den trykte udgave af kataloget og online-udgaven af samme. Fx en begrundelse for, hvorfor disse meget omfattende kildebeskrivelser så in extenso er medtaget i den trykte udgave. Men online-versionen omtales som nævnt overhovedet ikke.

Dan Fogs *Hartmann-Katalog. J.P.E. Hartmanns trykte kompositioner* (1991) fremhæves flere gange som et af de væsentligste forstudier til HartW (til identifikation af de enkelte værker anvendes således ud over opus- og HartW-numre de hos Fog etablerede DF-numre), blandt andet er “dateringen af de trykte kilder ... hentet fra DF, hvad angår de danske udgaver”. Hvad angår de udenlandske udgaver er de hentet fra “Hofmeister” (s. xi), og der henvises til et www-site, som end ikke i forkortelses-oversigten (s. 986) forklares yderligere. At det drejer sig om den såkaldte ‘Hoffmeister IX’, som registrerer “330,000 records of music publications” fra perioden 1829-1900, og dermed “is the most extensive resource for establishing what was published where and when during that period” (<http://hofmeister.rhul.ac.uk/2008/index.html>), burde have været nævnt – tillige med, at denne database senest blev opdateret i 2008.

Meget kunne altså være nævnt og yderligere uddybet i indledningen, som sine steder tenderer det overfladiske. Det stik modsatte gør sig gældende for selve kataloget.

Katalogets enorme mængde af data giver et indtryk af, at alt hvad der har kunnet skrives sammen af information om hver enkelt værk er inkluderet, hvilket på den ene side resulterer i meget voldsomme dokumentationsmængder og på den anden side – derfor – har resulteret i voldsomme ujævnheder imellem posterne. Dertil kommer, at selve opstillingen af data heller ikke er ensartet og ofte indeholder en uforståelig stor mængde gentagelser. Til sammenligning indeholder hver post i CNW nogenlunde den samme mængde information under hver data-kategori, hvilket gør denne værkfortegnelse betydelig mere overskuelig at orientere sig i.

Afsnittet om kilder er med få undtagelser det mest massive og dermed i en kategori for sig, jf. ovenfor. Derudover findes kategorierne opførelser (inkl. anmeldelser) i Hartmanns levetid, breve og bibliografi.

Hvad angår opførelserne, så mangler der vigtig information om, hvorvidt de anførte opførelser er et reelt udtryk for, hvor mange gange det pågældende værk faktisk blev opført i Hartmanns levetid. Det gælder fx de hhv. 128 og 150 opførelser af operaen *Liden Kirsten* (HartW 3) og balletten *Et Folkesagn* (HartW 6). Mange poster indeholder – vel forståeligt nok – derimod ikke oplysninger om opførelser overhovedet. Til ‘Flyv fugl, flyv ...’ (HartW 327) er i detaljer oplistet ikke mindre end 63 opførelser, men hvis der til sammenligning kigges på eksempelvis de 25 efterfølgende sange (HartW 328-353), så er der ved 21 af disse kun anført i alt 8 opførelser. Er disse registreringer så et reelt udtryk for ‘Flyv fugl, flyv ...’s enestående popularitet? Forståeligt nok er der stor forskel på detaljegraden i oplistningerne; nogle lister er komplette med dato, sted, orkester, medvirkende, osv., mens andre kun registrerer datoen for opførelsen. Men en iøjnefaldende ujævnhed er dog de lister, hvor fuldstændig identiske data mekanisk gentages, fx de 14 opførelser af ‘Overture til “Aksel og Valborg”’ (HartW 40) med Det Kgl. Kapel (et andet eksempel er HartW 33). Her skinner manglen på stringens tydeligt igennem.

Hvad angår anmeldelser af opførelser, er forventningerne betydelig mere begrænsede, og man kan sige, at enhver oplysning er velkommen. Derfor forekommer de også her optrædende ujævnheder mere pudsige end egentlig alvorlige. Ved de fleste værker er ikke anført anmeldelser, til *Et Folkesagns* 150 opførelser er oplistet 4 anmeldelser af premieren 20. marts 1854, mens førsteopførelsen af *Overture og scenemusik til Chr. K.F. Molbeck's Drama “Dante”* (HartW 23) er oplistet med 11 recensioner. Til de meget pudsige hører anmeldelsen af den først daterede opførelse af melodramet ‘Der Taucher’ (HartW 27); den fandt sted på Det Kgl. Teater 27. marts 1837, og blev i hvert fald anmeldt i *Thisted Kongelig allernaadigst privilegerede Amtsavis og Avertissementstidende eller Den nordcimbriske Tilskuer*, et par dage senere (!).

Registreringer af (eksistensen af) breve optræder heller ikke ved alle værkerne, men er pænt repræsenteret. En søgning i online-udgaven (dog på “breve”, ikke på “letters”) giver således 149 hits. Tages *Liden Kirsten* (HartW 3) og *Et Folkesagn* (HartW 6) igen som eksempler, er der registreret hhv. 24 og 2 breve i forbindelse med værkerne. Igen spørger man sig selv, om denne ret markante forskel er et reelt udtryk for overleveringen af relevante breve. Her kunne en – evt. globalt gældende – henvisning til Inger Sørensen allerede nævnte brevudgave måske have været på sin plads.

At der til langt størsteparten af værkerne er tilknyttet en bibliografi er i sig selv imponerende og en flot læserservice. Men også her er den fuldstændig mekaniske gentagelse af helt identiske kilder mildest talt uforståelig, navnlig fordi et lille antal kilder er meget dominerende. Det drejer sig i særdeleshed – og ganske forståeligt – om Inger Sørensen allerede nævnte *Hartmann – et dansk komponistdynasti* (1999) samt Richard Hoves *J.P.E. Hartmann* (1934); i betydelig mindre grad om Nils Schiørrings *Musikkens historie i*

Danmark (1978) samt Kai Aage Bruuns *Dansk musiks historie fra Holberg-tiden til Carl Nielsen* (1969). Hertil kommer en lang række kilder, som kun anføres lejlighedsvist. Kigges der tilbage til fx Wolfgang Schmieders BWV-fortegnelse fra 1950 – for nu blot at tage et klassisk eksempel – samt et utal af efterfølgende værkfortegnelser (og for den sags skyld megen anden musiklitteratur), så er det en næsten ufravigelig regel, at litteratur, som der henvises til gennemgående, forkortes på en eller anden måde. At det ikke er gjort i HartW peger igen i retning af et påfaldende fravær af fornuftige editions-mæssige beslutninger. Et ekstremt eksempel findes i forbindelse med Hartmanns klaverværker, som tæller 66 HartW-numre (HartW 63-128). At der til hvert værk er tilføjet et begrænset antal tekster overrasker ikke, men så meget desto mere påfaldende er det, at Niels Krabbes 20 sider lange artikel “Udbredelsen af J.P.E. Hartmanns klavermusik” (2012) anføres 63 gange med fulde bibliografiske oplysninger. Udformningen af denne kategori er altså også stærkt medvirkende til, at kataloget er svulmet ganske uforholdsmæssigt op, og dermed langt hen ad vejen har sat et godt overblik over styr.

Hvad angår værktitlerne kun nogle få bemærkninger. Selv om der i indledningen gives information om, hvor og hvorfor titler (kun) gives på dansk og/eller (kun) i oversættelse, er det samlede indtryk, at de meget kortfattede retningslinjer ikke er fulgt konsekvent. Under alle omstændigheder opstår der hurtigt spørgsmål og panderynker. For blot at nævne et par eksempler, så savnes en begrundelse for, hvorfor titlerne på de første 8-10 værker i bind 2 (HartW 185ff.) fremtræder hhv. kun på dansk og på dansk med engelsk oversættelse. Det samme gør sig gældende med samlingen *Folmer Spillemands Viser* (HartW 367-372 og HartW Coll. 07), hvor kun én af de 6 sange, ‘Til Friheden’ (HartW 368), anføres uden engelsk oversættelse. Og tages Sørensens forklaringer på ordet, burde de øvrige 5 vist slet ikke have været oversat. Hvad angår indekset over titler og førstelinjer (s. 987-1007), så forekommer det relativt pålideligt, hvad angår titler på dansk og tysk. De snesevis af oversættelser til engelsk er med undtagelse af en håndfuld (HartW 72, 113, B 24 samt B 25) derimod ikke lokaliserbare via indekset. Denne frapperende mangel på konsekvent udarbejdelse af et af de vigtigste hjælpemidler til lokalisering af enkeltkompositioner kan således uhyggelig nemt dokumenteres, men udvælges de 10 kompositioner, der følger umiddelbart efter HartW 113 (jf. ovenfor), så er deres titler alle oversat til engelsk, men ingen er medtaget i indekset. En slem lapsus.

Set i forhold til fortegnelsens omfang er mængden af trykfejl derimod relativt lille og de begrænser sig oftest til små sådanne, som fx dobbelt-punktum, manglende anførselstegn (fx s. 77, 148) og lignende. Flere mere ærgerlige fejl har dog også indsneget sig. Alene i indholdsfortegnelsen (s. v) kan konstateres ikke mindre end fire fejl (‘Incidental music’: recte 148, ‘Music for vocal soloists’: recte 377, ‘Songs for two voices’: recte 912, samt mest iøjnefaldende bd. 2’s allerførste side: recte: 509), og i nummereringen (s. xiii) en enkelt (Appendix D: recte D 01). I titel-indexet er nummeret for *Christel* (Hab’ oft...) også smuttet (recte: HartW A 10). Med en lidt grundigere korrekturlæsning kunne disse skønhedsfejl nemt have været fanget.

Hvad angår indspilninger af Hartmanns værker, så er oplysninger herom fravalgt (omend det ikke nævnes i indledningen). Her kan det synes ærgerligt, at der ikke er angivet en henvisning til 'Hartmann Online' i Det Kgl. Biblioteks regi (<http://www.kb.dk/da/nb/tema/musikteater/hartmann/bibl.html>). Ud over en fyldig Hartmann-bibliografi er oplysninger om indspilninger her tilføjet de enkelte værker. Begge Hartmanns symfonier er således indspillet af Danmarks Radios Symfoniorkester (dir. Thomas Dausgaard. Dacapo: Marco Polo 1996), og til *Liden Kirsten* er oplistet ni indspilninger. En sådan oplysning kunne vel nemt være inkorporeret i HartW.

Carl Nielsen

Catalogue of Carl Nielsen's Works (CNW), udgivet af Niels Bo Foltmann, Axel Teich Geertinger, Peter Hauge, Niels Krabbe, Bjarke Moe og Elly Bruunshuus Petersen, kan med rette siges at afrunde den række af store udgivelsesprojekter med tilliggender, som Danmarks nationalkomponist par excellence igennem de seneste omkring 20 år er blevet til del: *Carl Nielsen Udgaven* (CNU, 1998-2009), *Carl Nielsen Brevudgaven* (CNB, ed. John Fellow 2005-2016) samt tidsskriftet *Carl Nielsen Studies* (CNS, 2003-2012). Og kort tid efter færdiggørelsen af CNU etableredes Dansk Center for Musikudgivelse, som står som ansvarlig for udgivelsen af CNW. Hvad angår økonomiske ressourcer, er der samlet set tale om danmarkshistoriens største musikrelaterede projekt, og det anføres, at "CNW is a natural extension of CNU and builds to a large degree on information accumulated in connection with the editing project and to a certain extent also in connection with other projects" (s. vii).

At forordet til CNW indledes med konstateringen, at "[T]he Catalogue of Carl Nielsen's Works (CNW) is the first ever thematic-bibliographic registration of all Nielsen's compositions" – altså 'all inclusive' – er ikke overraskende, og det samme gælder den følgende allerede citerede passus, nemlig at "The Catalogue's main form of publication is the online edition while the present printed edition is an abridged version of the online catalogue" (s. vii). Derfor vil det følgende – ud over naturligvis en beskrivelse af og stillingtagen til selve CNW – også berøre forholdet mellem de to publiceringsmuligheder.

Lad det være sagt med det samme. Det er ubegribeligt, at CNW ikke indeholder en brugbar indholdsfortegnelse, endsige detaljerede oversigter over de forskellige værkgrupper/genrer og enkeltværker (jf. HartW, s. v, xiii samt SchW, s. v og xvi-xvii). Onlineversionen af CNW indeholder en 'Table of contents', men kun over selve introduktionen. I forordet fastslås det, at det ofte ikke er muligt at datere Niensens værker, hvorfor "[T]he CNW numbers are ... arranged according to genre" og at værkerne i hver genre i grove træk "follows the Nielsen edition" (s. x). Denne oplysning er for så vidt ikke irrelevant – og kan tjene som en (dog ufortalt) begrundelse for, at der ikke findes en kronologisk oversigt over Niensens oeuvre – men det ændrer ikke ved det faktum, at de

tre hovedkategorier af værker – scenemusik, instrumental- og vokalmusik, som omfatter hhv. to gange 100 og 325 sider – i bogen ikke er underinddelt. I praksis er det således umuligt at anvende fortegnelsen som den oversigtsbog, den selvfølgelig burde være, og som er et af de fremmeste formål med en værkfortegnelse. CNW-numrene er af indlysende grunde ikke at finde i CNU, men at etablere en oversigt, om ikke andet så i form af et index over CNU med henvisninger til CNW-numrene ville have været ganske uproblematisk og ville som sådan have udgjort en indlysende læserservice. Dette forhold skæmmer i den grad den ellers meget flotte bogproduktion.

Da anmelderen selv havde lavet en omtrentligt oversigt, blev det klart, at de to operer, *Saul og David* samt *Maskarade* (CNW 1 og 2), indleder afdelingen med ‘scenemusik’ (CNW 1-24, i selve fortegnelsen dog benævnt ‘sceneværker’), hvorefter følger Carl Nielsens musik til forskellige skuespil. Afdelingen med ‘instrumentalmusik’ (CNW 25-99, benævnt ‘instrumentale værker’) indledes med de 6 symfonier, efterfulgt af – i store træk (men altså umuligt at få overblik over) – anden orkestermusik, koncerter, strygekvartetter (samt blæserkvintetten), romancer og sonater, og med klaver- og orgelværkerne som afslutning. Vokalmusikken (CNW 100-419, her så med den korrekte betegnelse ‘vokalmusik’) omfatter de tre store værker for soli, kor og orkester – *Hymnus Amoris*, *Søvnen* og *Fynsk foraar* – efterfulgt af kantater, en første afdeling med værker for sang og klaver, værker for (hhv. inddragende) kor samt afsluttende de mange sange med klaver. Kataloget afrundes med en oversigt over samlinger af sange, samt fem appendices.

Forordet har en passende længde og er ikke for detaljeret, men alligevel med de fleste nødvendige informationer, bl.a. de helt uundværlige meldinger vedrørende, hvilke kompositioner – komplette, bortkomne, fragmentariske, tvivlsomme, mm. – der (ikke) er inkluderet, og som derfor (ikke) har fået tildelt de nu etablerede CNW-numre, nemlig CNW 1-419, CNW Coll. 1-27 (samlinger), samt CNW tilføjet A, B eller C samt et nummer; altså samme struktur som i HartW. Ikke overraskende knytter en del af forviklingerne og dermed de kategoriale udfordringer sig til de mange sange, som blev publiceret som del af et større værk, i en sangbog – i særdeleshed *Folkehøjskolens Melodibog* – eller på anden vis. Detaljerne omkring disse aspekter skal ikke udredes her, men en af konsekvenserne af, at “it is the source situation that determines the evaluation of a song’s status as a work” (s. x), er, at fx ‘Jeronimus’ sang’/‘Fordum var her fred paa Gaden’ fra 1. akt af *Maskarade* ikke er tildelt et særskilt CNW-nummer (s. x). Stringens er en nødvendighed i en værkfortegnelse, men at denne kendte sang heller ikke kan fremfindes i katalogets indeks over titler og første-linjer – og dermed ud fra en ikke-kenders synspunkt ikke umiddelbart kan lokaliseres i Carl Nielsens værkfortegnelse – er stringens med benspænd.

Forordet afrundes med en gentagelse af, at det trykte katalog “is a condensed version of the full CNW available online” (s. xiii) og derfor ikke indeholder information om opførelser (bortset fra den først kendte), anmeldelser, henvisninger til breve mm. samt supplerende litteratur. Desuden meddeles kun basale oplysninger om kildematerialet til de enkelte værker, og kun til kilder, som daterer sig frem til Nielsens død.

Når fokus rettes på katalogets egentlige raison d'être, selve opstillingen af de enkelte værker, er det påfaldende, at oplisningen af 'sources' ved de enkelte kompositioner i mange tilfælde er meget dominerende. Ved de store værker kan dette vel forsvares – to tætskrevne sider fylder kildeoversigten til *Maskarade* således – men at der fx til et flertal af de enkelte sange oplystes 4-6 kilder, nogle gange flere, håndskriftlige og trykte kilder, kan synes lidt ude af proportioner. Her skinner 'arven' fra CNU tydeligt igen. Mens de seks symfonier hver fylder – kun – to sider i fortegnelsen, og det vel at mærke inklusive incipits, optager "Fædrelandssang/Du danske mand! af al din magt" (CNW 288) og "Der er et yndigt land" (CNW 351) – deres ubetvivlelige kvaliteter ladet uførtalt – hver hele fem sider.

Men bortset herfra er kataloget forbilledligt. Overskueligt sat op, letlæseligt, med henvisninger til CNU og til Carl Niensens Samling på Det Kgl. Bibliotek, samt til de tidligere anvendte FS-numre, som blev etableret i Dan Fog og Torben Schousboes *Carl Nielsen. Kompositioner. En Bibliografi* (1965). I det omfang, Carl Nielsen selv tildelede en komposition et opus-nummer, strækkende sig fra 1 til 58, er dette naturligvis også at finde.

Men selvfølgelig kan der rundt omkring udpeges småfejl og lapsusser. Et enkelt sted – s. 111 – svigter systematikken i det i øvrigt overordentlig hjælpsomme sidehoved. I taktoptællingen i *Maskarades* anden akt, nr. 8, samt i *Hymnus Amoris* (op. 12, CNW 100) konstateres et par fejl (recte hhv. 'bb. 536-552' (s. 17) og 'bb. 228-267' (s. 209)), og i navneindekset har der indsneget sig flere fejl i sidehovedets indeksering.

Hvad angår netop navneindexet (s. 588-592), så omfatter det desværre ikke katalogets indledende sider (s. v-xiii). Det betyder eksempelvis, at Knud Jeppesen, som af flere årsager retteligt bør nævnes i forbindelse med Carl Nielsen, og som omtales tre gange i introduktionen (s. viii), ikke kan lokaliseres.

Rettes fokus igen på forholdet mellem den trykte udgave og online-udgaven, efterlader stikprøver mht. søgefunktionens anvendelighed og præcision et positivt og pålideligt indtryk, og den kan tydeligvis håndtere mange af de 'forespørgsler', der ved studiet af Carl Niensens værker måtte melde sig. Skulle man være interesseret i at få fastslået, hvor hyppigt fx 'piatto sospeso' (ophængt bækken – der bruges konsekvent italienske betegnelser) anvendes af Carl Nielsen, vil fremdragelse af en sådan oplysning kræve en ganske omfattende gennembladrning af den trykte udgave. Her er online-udgavens søgefunktion en fantastisk hjælp. Det nævnte instrument anvendes i øvrigt fem gange.

Men en søgefunktion har altid sine begrænsninger, og det gælder også CNW's. Vendes blikket til forkortelses-oversigten (s. 566), så indbefattes her – foruden fem danske biblioteker og museer – (kun) et tysk arkiv og to svenske biblioteker, som derfor må formodes at optræde flere gange i forbindelse med værkernes kilde-henvisninger. Men hvor mange? Til dette er søgefunktionen tydeligvis ikke sat op. Mens de danske samlinger alle får 446 hits (!) – det samme som en søgning på 'Carl' – er der ingen hits på de to svenske, mens statsarkivet i Leipzig fremkommer med 173. En søgning på 'FS'

(jf. ovenstående) giver 3 hits, 'fragments' ligeledes 3. En løselig bladrning i den trykte udgave afslører hurtigt, at ingen af disse tal kan være korrekte, nok bortset fra de 446 på Carl Nielsen.

En information, som desværre slet ikke omtales i CNW, er spørgsmålet om indspilninger af de enkelte værker. Det er en vanskelig håndterbar informations-kategori, men når den for stort set alle andre informationer gældende akribi tages i betragtning, ville i det mindste en editoriel kommentar have været på sin plads. Søges der på 'recording' (og på 'wax'), fremkommer 2 hits (som også er at finde i den trykte udgave), nemlig "Humoreske-Bagateller" (op. 11, CNW 83) og "Sangen til Danmark" (CNW 237). Til begge værker findes en "Recording, wax cylinder", indspillet mellem 1920 og 1924, og – ikke uinteressant – udgivet på CD af Statsbiblioteket, Århus, i 2003. At efterlyse, hvad der måtte eksistere af mere nutidige indspilninger af Carl Niensens værker, ville være urimeligt, men det ville have været et fantastisk supplement til CNW, hvis forskellige ældre, historiske indspilninger havde været inddraget. Findes der mon en indspilning af fx Niensens 'Grammofon-vals' fra 'Musik til Helge Rodes skuespil "Moderen"' (op. 41, CNW 18), for nu at udpege et lidt skævt eksempel?

Hvad angår forskelle mellem online-versionen og den trykte version, og herunder informationen om, at den trykte udgave er en kondenseret og forkortet version af online-kataloget, fremstår allerede selve introduktionens tekst uklar. Online-versionen indeholder selvfølgelig vejledende tekniske bemærkninger (herunder flere nyttige søgefunktioner), som ikke findes i den trykte version, men påfaldende er det så, at flere ikke-uinteressante afsnit i den trykte version (s. ix, xii, xiii) af uvisse årsager ikke indbefattes i online-versionen.

Som allerede anført indeholder den trykte version ikke information om bl.a. opførelser og forskellige tekstlige kilder, og det er især med hensyn til sidstnævnte, at online-publiceringen manifesterer sin overvældende styrke. Tages Symfoni nr. 3, *Sinfonia espansiva* (CNW 27), som eksempel – og det vel vidende, at dette uden tvivl er et taknemmeligt et af slagsen – så henvises der i online-kataloget til ikke mindre end ca. 200 breve og ca. 35 dagbogs-indførsler (alle umiddelbart tilgængelig i CNB), samt en righoldig bibliografi og adskillige interviews med Carl Nielsen. Ganske imponerende!

Afslutningsvist en bemærkning om den sproglige fremstilling. Man har heldigvis valgt at skrive hele kataloget på engelsk, og det er derfor fuldt forståeligt, at samtlige værk- og sang-titler er blevet tilføjet en engelsk oversættelse. Af samme grund er indexet over titler og førstelinjer opdelt i hhv. et dansk og et engelsk afsnit. Ingen er dog formodentlig i tvivl om, at Carl Nielsen skrev 'på dansk', og kataloget dokumenterer entydigt, at Nielsen udelukkende anvendte tekster på sit modersmål. Lige så entydigt er det, at kun meget få sange blev oversat til andre sprog og publiceret, i hvert fald i Niensens egen levetid. Et eksempel er dog 'Lieder von J.P. Jacobsen' (CNW Coll. 3), et udvalg af seks sange fra to forudgående samlinger af sange med tekst af Jacobsen, oversat til tysk og udgivet i 1895 (de tyske oversættelser af titlerne er dog ikke at finde i katalogets index).

En enkelt undtagelse fra valget af dansk som tekstligt grundlag er imidlertid *Tre Motetter* (op. 55, CNW 345-347 samt CNW Coll. 24), som er Niensens eneste bidrag til netop denne genre og samtidig er den eneste gang, at han anvender tekster på latin. I kommentarerne til motetterne anføres, at “[T]he actual work on *Tre Motetter* lasted from the beginning of April 1929 until the fair copy was ready in the middle of August that year. In this period, Nielsen studied vocal polyphonic works of Renaissance composers. Nielsen thought highly of his *Tre Motetter*, both in terms of the finished product and as a compositional process.” (s. 551). Motetterne blev tilegnet Mogens Wöldike, som med Palestrina-Koret uropførte dem 11. april 1930.

En relevant og vigtig tilføjelse til oplysningerne om, at Carl Nielsen på dette tidspunkt beskæftigede sig med studier af værker fra renæssance-perioden, kan utvivlsomt etableres på baggrund af den mangeårige relation, som Nielsen havde til Knud Jeppesen, herunder hans kendskab til Jeppesens banebrydende disputats, *Palestrinastil med særligt Henblik paa Dissonansbehandlingen*, samt den efterfølgende lærebog *Kontrapunkt. Vokalpolyfoni* (1930). Allerede ved disputatsens udgivelse i 1923 havde Nielsen skrevet en meget rosende anmeldelse i *Politiken* (12.6.1923), og i et brev til Jeppesen fulgte han – ganske vist flere år senere – op på sagen: “Kære Knud Jeppesen! Igaar blev jeg paany færdig med Studiet af Deres ‘Palæstrinastil’ og saa maa jeg takke Dem. Mon der overhovedet i Verden er skrevet noget bedre eller betydeligere Værk om et hvilket-somhelst musikalsk Problem? Jeg tvivler derom; ... – Jeg har i de sidste to Maaneder daglig tænkt paa Dem og er blevet beriget og belært af Deres enestaaende Arbejde. ... Jeg længes nu efter at læse Deres Kontrapunkt-Lære, skøndt jeg bilder mig ind at jeg gennem Palæstrinabogen allerede nøjagtigt ved hvordan den er. Et er sikkert: Det bliver et glimrende Værk.” (Carl Nielsen til Knud Jeppesen, 15.6.1930 [CNB 11, 148]; jf. T.H. Hansen: “Carl Nielsen and Knud Jeppesen. Connections and Collaborations, Influences and Significances”, *Carl Nielsen Studies V* (2012), s. 133-34). Et par måneder senere – efter kontrapunkt-bogens udgivelse – fortsætter Nielsen: “Kære Knud Jeppesen! Det var dog en stor Overraskelse at holde Bogen i sin Haand og nu er jeg naturligvis øjeblikkelig på Hovedet i den! Og jeg glæder mig rigtigt til at gaa den grundigt igennem, paa samme Maade som sidst – Palæstrinabogen. Forunderligt at tænke paa at – saavidt jeg allerede kan se – nu endelig det 16de Aarhundredes Musik bliver rensende forklaret med Beviser vristet ud af Kunstens eget Væsen” (Carl Nielsen til Knud Jeppesen, 26.8.1930 [CNB 11, 218]; jf. Hansen, *ibid.*, s. 134-35). Disse to breve er ikke medtaget i online-udgavens liste over relevante dokumenter i forhold til motetterne. Men brevenes ordlyd peger entydigt i retning af, at Carl Nielsen under sine studier af renæssancens vokalpolyfoni var afgørende påvirket af Jeppesens to bøger. Selv om brevene er fra 1930, åbner første brev bemærkning om, at Nielsen “paany [blev] færdig med Studiet af Deres ‘Palæstrinastil’” klart op for muligheden for, at Nielsen studerede bogen allerede under udarbejdelsen af de tre motetter, og brevenes generelle ordlyd indikerer, at Nielsen fortsatte disse studier i tiden efter motetternes færdiggørelse.

Johann Adolph Scheibe

Johann Adolph Scheibe. A Catalogue of His Works (SchW), udgivet af Peter Hauge, adskiller sig fra de to andre på en række væsentlige punkter. CNW og HartW er milepæle, naturligt forventelige – Hauges Scheibe-katalog en ganske anderledes milepæl. Selv om de tre fortegnelser som nævnt er udført over samme læst, såvel indholds- som udstyrmæssigt, og online-mæssigt er støbt efter nøjagtig samme form, så indbefatter betegnelsen 'katalog' hos SchW en anderledes vægtning af indholdselementerne.

Kataloget repræsenterer en forskningsindsats i særklasse. Der kan måske sættes spørgsmålstegn ved det udsagn, som Erland Kolding Nielsen indleder bogen med, nemlig at "Johann Adolph Scheibe (1708-1776) must be considered the most important composer and Kapellmeister in Denmark in the eighteenth century" (s. vi), men der kan ikke stilles spørgsmål ved den tour de force, som værkfortegnelsen repræsenterer. Det er ganske enkelt imponerende, hvor meget Peter Hauge får sat på papir, og ofte på basis af, hvad der tilsyneladende for mange forudgående forskere enten er forekommet uoverkommeligt eller som er blevet betragtet som 'ingenting'.

I forhold til både Hartmann og Nielsen var Scheibe en mindre kendt komponist, hans værker er ikke tilnærmelsesvist så talrigt overleveret, kun få af disse er blevet trykt, og – måske vigtigst – sammenlignet med de to nationalkoryfæer har han ikke været genstand for dybdegående forskning. Derfor repræsenterer Hauges Scheibe-katalog en afgørende indsats inden for alle aspekter af musikvidenskabelig (grund-)forskning: lokalisering og indsamling af kilder, registrering og katalogisering af kilderne, beskrivelse og delvis tilgængeliggørelse af kilderne, samt endog analyse af og delvis syntetisering på basis af kilderne. Der er således tale om et pionerarbejde, men dermed også et arbejde med de børnesygdomme, som altid opstår i sådanne komplicerede arbejdsprocesser, og som dermed også forlener det med elementer af *tour de faible*.

Ikke overraskende er det udredninger omkring kildesituation og formidling, som præger indledningen. Lidt usædvanligt er det, at seriens hovedredaktør, Erland Kolding Nielsen, med såvel en levnedsskildring som kildekommentarer – "... the somewhat sparse source material ... many of the musical works have been lost ..." (s. vii) – forudgriber Peter Hauges indledning, som også indledes med en kort biografi. Branden på Christiansborg Slot i 1794 – og dermed tilintetgørelsen af den kongelige samling – efterlod også for Scheibes vedkommende et gabende hul i kildematerialet, og hvad der resterede, blev for en stor dels vedkommende spredt efter hans død. Hauge anfører, at "it seems reasonable to assume that he may have composed around 1,200 musical works in all" (s. xii), og redegør – givetvis i meget kondenseret form – for det møjsommelige og komplicerede arbejde, som har været udført for at samle kildemateriale sammen, mestendels musikalsk kildemateriale, men eftersom Scheibe også var forfatter til en række bøger om bl.a. musikteori og komposition, samt virkede som oversætter, mm., også andre former for kilder. Med få undtagelser er kildematerialerne opbevaret på biblioteker og samlinger i Danmark og Tyskland.

Afslutningsvist forklares de mange forhold og forbehold samt detaljer vedrørende “[S]tructure and content of each record” (s. xvii f.). Til disse – de enkelte poster – følgende bemærkninger. Nodesatsen ved incipits er som nævnt af samme flotte kaliber som i HartW og CNW. Kildebeskrivelserne er pedantisk detaljerede, dvs. helt ned på blækfarve- og vandmærke-niveau, hvilket ud fra ovenstående betragtninger kan forsvares. Men det tilfører også kataloget et meget tungt element, især fordi rigide gentagelser i kildebeskrivelserne sine steder er ude af proportioner. Dette gør sig gældende allerede fra katalogets begyndelse – SchW A:001-002 – og ved mange andre værker. I fx *Kantate am 19. Sonntag post Trinitatis* (SchW B2:045) er kildebeskrivelsen for hvert af de 12 implicerede instrumenter så enslydende, at en smartere opstilling må have kunnet etableres, fx i stil med henvisningerne i SchW A4:002-003: “See introduction to ...”. Ved *Sørge-Cantate ved Christi Grav som i Fasten opføres af Det musicaliske Selskab* (SchW B2:311) optager kildeafsnittet ni tætskrevne sider.

Hauge anfører, at “the literature listed is from the eighteenth century”, hvormed så åbenbart menes kun fra 1700-tallet: “[O]nly in very rare cases are modern studies or secondary literature on the works or Scheibe included in the Bibliography” (s. xviii). Dette valg er i anmelderens optik uforståeligt. Bibliografierne indeholder sine steder adskillige interessante tekster fra Scheibes egen tid, men begrænsningen medfører, at der ved mange værker overhovedet ikke findes en – om end blot lille – bibliografi. Ved de ‘meget sjældne’ undtagelser – Hauge udpeger én (s. 109), men flere er at finde (fx s. 11, 196, 198, 461, 482) – får læseren information om relevant litteratur, som for en dels vedkommende tillige er umiddelbart tilgængelig.

Kataloget er overskueligt opbygget i tre dele, hhv. instrumentalmusik (ca. 100 sider) og vokalmusik (ca. 360) samt tekster (ca. 50). Men med tildelingen af de nu etablerede SchW-numre hører overskueligheden op. Ikke blot har Hauge valgt at tildele de tre hovedkategorier hver sit suffiks – hhv. A, B og C – samt hver underliggende genre sit eget tal – fx A1 for koncerter, A2 for sinfoniaer – men den egentlige nummerering af værker inden for hver genre begynder med ‘001’, og hvis den enkelte genre er underopdelt, påbegyndes hver underkategori fortløbende med ‘100’, ‘200’, osv. Genre-kategorien *Cantatas and oratorios* 117 enkelværker nummereres således SchW B2:001-B2:045, B2:100-B2:101, B2:200-B2:210, B2:300- B2:313 og B2:400-B2:444. Skal man overhovedet snakke om en fordel ved en sådan struktur, så er den velegnet til at kunne rumme et ubegrænset antal ny-fundne værker. Men ellers er den forvirrende, irriterende og bidrager ikke til det overblik – og dermed ‘fornemmelse’ af oeuvret – som findes i CNW og HartW og mange andre værkfortegnelser. Fx skal der investeres en del møje og besvær for at finde ud af, at der findes ca. 66 instrumentale værker med hver sit SchW-nummer, 163 vokale værker og 40 tekster. I lighed med de to andre kataloger afsluttes med nogle ‘Coll.’-numre, hvilket bringer de samlede antal individuelle SchW-numre op omkring 290 – på nuværende tidspunkt. Information af denne beskaffenhed kunne med fordel meddeles læseren, og da især når Kolding

Nielsen anfører, at “[S]o far around 390 works of which 340 are compositions have been recorded” (s. vii). Er dette tal verificeret af Hauge?

Et meget positivt element i kataloget er de tekster, som indleder mange af værk-posterne. Også her kan der konstateres mange – næsten ordrette – gentagne afsnit (se fx de 30-40 kantater som følger efter SchW B2:020), men såvel det overblik, der formidles, som detaljegraden er imponerende. Bedst udarbejdet er disse følgetekster i katalogets C-del, hvor Scheibes egne tekster er samlet. Flere af teksterne er i sig selv små afhandlinger, som på forbilledlig vis indsætter det pågældende værk i historiske, musikteoretiske og personrelaterede kontekster. Blandt de mange læseværdige tekster kan fx peges på Hauges introduktion til Scheibes måske bedst kendte teoretiske værk, *Der Critische Musicus* fra 1737-1740 (SchW C1:008), men også Scheibes oversættelser af fx Erik Pontoppidans *dänischer Atlas, oder Beschreibung des Königreichs Dännemark* [sic] og sammes *Versuch einer natürlichen Historie von Norwegen* (SchW C4:003-004), samt ikke mindst oversættelsen af *Peter Paars, ein comisches Heldengedicht* (SchW C4:011) får interessante ord med på vejen.

Fra overordnet struktur, nummerering og opbygning af værk-posterne – altså de mere tekniske sider af sagen – til nogle kommentarer til de mere tour de faible-agtige sider af værkfortegnelsen. De mange positive elementer til trods sidder anmelderen tilbage med en bekymrende uklarhed om væsentlige præmisser for indholdet af Scheibe-kataloget. Ud over de overordentlig vanskelige kilde-forhold, så medfører selve udformningen af kataloget desværre, at overblik over og indblik i andre relevante kilde-forhold ikke etableres, heller ikke selv om sådanne suppleringer kan synes som relativt overkommelige arbejdsopgaver.

I forlængelse af Kolding Niensens allerede anførte kommentarer til den vanskelige kildesituation, anfører Hauge, at “a catalogue presenting the works that have survived in today’s archives and libraries worldwide would only reveal a meagre result. ... focusing merely on the surviving musical material presents a somewhat distorted picture” (s. xi), og det står klart, at kataloget registrerer både Scheibe-værker, som er overleveret – helt eller delvist – og værker, som med en vis sikkerhed kan dokumenteres at have eksisteret. Altså: et katalog over Scheibes værker. Men helt konkret nævnes det faktisk ikke nogetsteds. Og selv om dette forhold er ret indlysende, så mangler der helt klare meldinger om, hvilke materialer, som inkluderes eller som ikke inkluderes, samt under alle omstændigheder hvor de(n) øvre tidsmæssige grænse(r) er sat og for hvilke materialer.

Indledningens eneste helt klare – og ovenfor citerede – demarkationslinje omfatter kun “the literature ... the Bibliography” og tilsyneladende altså ikke de musikalske og tekstlige kilder. Så en række spørgsmål melder sig hurtigt. Gælder samme kronologiske begrænsning, altså 1700-tallet, alle kilder? Og hvis den gør, hvorfor er grænsen så sat der? Hvis ikke, er grænsen så flydende, eller er den afgrænset af komponistens levetid som ved HartW og CNW? Hvor mange værker er kun overleveret i manuskript, og deraffølgende – men mindst lige så vigtigt – hvor mange blev trykt, enten i Scheibes

egen levetid eller senere? Findes der værker i tryk (evt. posthumt), hvortil der ikke findes manuskript-materiale? Det er sandsynligt, at der ikke kan gives entydige svar på disse spørgsmål, men meget kunne være skitseret i oversigts-/bilagsform, og som det mindste burde disse helt elementære – og for en videnskabelig udgave ufravigelige – forhold være blevet adresseret og klarlagt.

I den forbindelse kan peges på i hvert fald to problematiske forhold. For det første er det svært forståeligt, at kataloget ikke bringer oplysninger om ‘nutidige’ – i betydningen umiddelbart tilgængelige – trykte udgaver af Scheibes værker, og for det andet er det utilfredsstillende, at der ikke gives et overblik over, hvor mange af Scheibes værker, der – ifølge kataloget selv – er/ikke er overleveret.

Det sidste først. Det er i den grad imponerende, hvad Peter Hauge har fået indsamlet af information om stort set alle de registrerede værker, og netop i kraft heraf ville det have været en smal sag at lave en oversigt over fx de mange værker som betegnes ‘presumably lost’ og/eller de værker, som er overleveret (nogenlunde) i deres helhed. Selv om – eller måske netop fordi – Hauge anfører, at et katalog over de overleverede værker ville blive en tynd kop te, ville oversigter og dermed overblik over forskellige kategorier være værdifulde. Ifølge anmelderens optælling udgør fx Scheibes kirkekantater halvdelen af, hvad der er registreret som “Cantatas and oratorios” (lejlighedskantaterne udgør knap den anden halvdel), dvs. kategorien SchW B2. Her kan det vel umiddelbart være af interesse, at af de oplyste 57 kantater er kun en lille håndfuld (SchW B2:019, 045, 204 og 205) overleveret med mere eller mindre udførlig/komplet musik – resten er ‘presumably lost’.

Hvad angår trykte udgaver af Scheibes værker, kan det konstateres, at visse tryk daterer sig til (umiddelbart) efter Scheibes død (fx SchW B2:414-415 og SchW C4:013), men det er anmelderens indtryk, at hverken trykte noder fra 1800- eller fra 1900-tallet – herunder mere nutidige – indbefattes. I et sådant arbejde skal linjerne jo trækkes et sted, men hvis en sådan fortegnelse skal kunne andet end tilfredsstillende forventningerne hos ligesindende forskere og eksperter – men det skal den måske ikke? – så burde brugervenlig information være indbefattet, ikke nødvendigvis systematisk i højde, bredde og dybde, men hvor det trods alt ville være relativt nemt at indføje.

Som et eksempel kan tjene Scheibes ‘Adagio’ (SchW A4:001) samt ‘Sonate mit 2 Claviere und Pedal’, hhv. I og II (SchW A4:002-003), som er udgivet af Sven-Ingvart Mikkelsen i 2016 (“Johann Adolph Scheibe. Three trio sonatas for organ”. Med forord og revisionsberetning på dansk og engelsk. Med biografi (Esbjerg: Mixtur, 2016)).

Online-versionen af fortegnelsen dokumenterer sine særlige muligheder, når fx *Passions-Cantata som i Fasten opføres af det musikalske Selskab (Vor Harpe er bleven til Sorrig)* (SchW B2:306) inddrages. Kantaten er et af eksemplerne på henvisning til mere nutidig litteratur i bibliografien, den er også et eksempel på, at online-versionen “provides links to the available digitised sources” (s. xviii), og den er endnu et eksempel på, at det kan være svært at få en trykt udgave og en online-udgave til at ‘spille sammen’ på en for

brugeren overskuelig måde. Node- såvel som tekstmæssigt er de to udgaver af SchW B2:306-posten identiske (og ud fra stikprøver at dømme gør dette forhold sig gældende ved langt de fleste værker). I bibliografien henvises til en norsk publikation fra 1949 samt til en umiddelbart ubestemmelig kilde: “Johann Adolph Scheibe: *Passions-Cantata ‘Vor Harpe er bleven til Sorrig’*. Copenhagen 2012”. Online-versionen indeholder her et link, som leder til en online-udgivelse af kantaten fra 2012, nemlig Peter Hauges egen kildekritiske udgave (Dansk Center for Musikudgivelse, 11), som – skal det understreges – er på samme meget høje editionstekniske niveau som bind fra CNU og Hartmann-udgaven. Intetsteds i den trykte udgave af kataloget er det muligt at finde information om, hvad der rent faktisk henvises til med “Johann ... 2012”, og det er selvfølgelig en svipser, at Hauge som udgiver er udeladt. Men det er trods alt et eksempel på, at en nutidig udgivelse faktisk er oplistet i bibliografien. Hvilket den selvfølgelig bør være. I online-udgaven er der desuden links til to flotte facsimile-udgaver, hhv. af det autografe partitur (Gieddes samling XI, 24) og af en transskription af samme (C II, 196), begge på Det Kgl. Bibliotek.

Hvad angår kilderne til Scheibes *Über die musikalische Composition* fra 1773 (SchW C1:011), så oplistes Scheibes personlige eksemplar, som opbevares på Det Kgl. Bibliotek, samt et eksemplar i München (D-Mbs Mus. Th. 1384-1, 40). I online-udgaven er der et link til en flot facsimile-udgave af sidstnævnte. Hvad der dog falder i øjnene er, at i hverken den trykte udgave eller online-udgaven findes der henvisning til den trykte facsimile-udgave af første del af Scheibes teoretiske værk, udgivet af Karsten Mackensen (og Dieter Haberl) i 2006 (Documenta musicologica. Erste Reihe. Druckschriften-Faksimiles; 42; Kassel: Bärenreiter, 2006).

Kigges der tilbage til Kolding Niensens forord, hvor det understreges, at kataloget “[H]opefully ... will also lead to the publication of more scholarly editions of Scheibe’s music” (s. vii), så burde fortegnelsen vel i det mindste have medtaget, hvad der faktisk eksisterer af udgivelser af Scheibes musik, også selv om de ikke nødvendigvis er decideret “scholarly”.

Yderligere elaborering på de tre kataloger skal her ikke foretages. Undervejs med udarbejdelsen af denne tekst har der dog indsneget sig en tanke, måske endog en mistanke angående det forhold, at katalogerne er udarbejdet på basis af inddatering af umådelige mængder information i et databasesystem, i disse tilfælde altså MerMEId. Sådanne systemer er uundværlige, ikke fordi det ikke kan lade sig gøre at udarbejde pålidelige tematisk-bibliografiske værkkataloger, endog i stor målestok, ‘i hånden’ – man kan blot rette blikket bagud til før computeren holdt sit databehandlingsmæssige indtog – men i hvert fald, hvis datamængden skal gøres tilgængelig på internettet. Enhver, som har arbejdet med inddatering i og udtræk fra databaser, ved, at en afgørende del af arbejdet med (efter-)behandling af data ligger i ‘oprensning’, standardisering, niveau-etablering, og – som noget af det vigtigste – sletning af ofte store mængder af identiske datablokke,

som næsten uvægerligt opstår i sådanne processer. Resultatet af en sådan edition af data bliver umiddelbart lettest synligt – mest ubarmhjertigt – når det udkrystalliserer sig i bogform. Og med de mange påpegede tilfælde af redundans og informations-repetition, så melder (mis-)tanken sig, om ikke en mere velovervejet og kontant anvendelse af et lugejern ville have tjent i hvert fald HartW og SchW?

Uagtet disse vel nok overvejende kritiske bemærkninger, så fremstår hvert af katalogerne over hhv. Carl Niensens, J.P.E. Hartmanns og Johann Adolph Scheibes værker som monumenter i dansk musikvidenskab. Og DCM, udgiverne – og bevillingsgiverne – fortjener stor ros, og stor tak. Måske er det sidste gang, at disse dinosaur-lignende trykte publikationer bliver trukket af stald. Anmelderen håber det ikke, men stort set alle solemærker peger i den retning. Og hvordan forholder det sig egentlig med det sidste medlem af dansk kompositionsmusiks evindelige, hæderkronede triumvirat, Niels W. Gade? En Gesamtausgabe på linje med Carl Niensens har i mange år været under udarbejdelse, og er nået langt. Hvordan med den tematisk-bibliografiske værkfortegnelse, som vil kunne fuldstændiggøre de her behandlede udgivelser. Kommer den?

Forfatteren:

Thomas Holme, Associate professor, Ph.D., School of Communication and Culture – Musicology, Aarhus University, Langelandsgade 139, DK-8000 Aarhus C · musthh@cc.au.dk